

אהת שאלתי

למדתי נענית ונהנית

ברכה מול קללה, לפרשת ראה

פרשת ראה פותחת בדברים שנאמרו לבני ישראל: "רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה. אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם. וְהַקְלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (יא, כו-כח). שואל רבי שלמה גאנצפריד, בביאורו אפריון, מדוע בברכה כתוב 'אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ', ואילו בקללה כתוב 'וְהַקְלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ', מה ההבדל בין הברכה לקללה?

הוא מבאר שהקב"ה מתנהג איתנו באופן דומה לזה שנוהג אב עם בנו הקטן. חלק מחינוך ילדים נעשה באמצעי "שכר ועונש". דרכו של אב ל"תמרץ" את בנו ולומר לו: קניתי לך פרס, אשר יחייב אותך לעשות מעשה מסוים, או לנהוג בדרך מיוחדת. האב קנה לבנו את התשורה עוד לפני שקיים את ציוויו, והקדים את שכרו. לעומת זאת, בהענשה, מקובל להשתמש במילת התנאי 'אם', רק להתניה, 'אם יתקיים כך וכך אזי...'. כגון אב שאומר לבנו: אם לא תמלא אחר הוראותי, אזי לא תקבל מתנה, ואעניש אותך. בחינוך מקדימים את השכר לפני המעשה, כדי לדרבן לנהוג באופן חיובי, אבל העונש מגיע רק לאחר הקלקול ולא לפניו.

כך נוהג איתנו הקב"ה, שנותן לנו שכר טוב לפני שקיימנו את המצוות, כפי שאמרו חז"ל: (ויקרא רבה פרשת אמור פרשה כז סימן ב) על הפסוק 'מִי הַקְדִּימְנִי וְאֲשַׁלֵּם תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם לִי הוּא' (איוב מא, ג): "רבי תנחומא פתח: 'מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא'... רוח הקודש אומרת: 'מי הקדימני ואשלם', מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מלל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו כדוגמת, מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום, מי עשה לי לולב עד שלא נתתי לו דמים, מי עשה לי ציצית עד שלא נתתי לו טלית, מי הפריש לפני פאה עד שלא נתתי לו שדה, מי הפריש לי תרומה עד שלא נתתי לו גורן, מי הפריש לפני חלה עד שלא נתתי לו עיסה, מי הפריש לפני קרבן עד שלא נתתי לו בהמה. הדא הוא דכתיב 'שור או כשב או עז'".

מבאר בעל האפיריון שהקדים הקב"ה לתת לנו את הארץ הקדושה, על מנת שנשמור מצוותיו, כפי שכתוב [תהלים קה, מד - מה] "וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹזִים וַעֲמַל לְאֲמִים יִירָשׁוּ. בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְתוֹרֹתַי וַיִּצְרוּ". העונש, לעומת זאת, אינו מגיע לפני המעשה, אלא רק לאחר שעברו עם ישראל את העבירות.

למרות שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתידיים בני ישראל לחטוא, הוא לא דן אותם על העתיד. באופן דומה מצינו את יחסו לישמעאל, שלא התייחס הקב"ה לעתידו, אלא רק למצבו באותה שעה. כפי שאמר המלאך להגר ביחס לבנה ישמעאל: [בראשית כא, יז] "כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם", וביארו חז"ל, והביא רש"י על התורה: "לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות".

מסיבה זו בקללה כתוב "אם לא תשמעו", שייענשו רק לאחר מעשה, ולא לפניו, בשונה מהברכה, שבה כתוב "את הברכה אשר תשמעו...". משום שאת הברכה נותן הקב"ה ללא התניה וללא הגבלה, כשם שאב מעניק לבנו תשורה מראש, כשמבקש ממנו לפעול באופן חיובי.

להזמנת ההרצאה 'שבת חלום', בנייד – 052-9453811

לצפיה בסרטונים מתוך ההרצאה 'שבת חלום', בקישור <https://youtu.be/jgaZioeMJ0>